

är naturligtvis inte fråga om några större belopp, men i och med att vi fördubblade den vanliga passageraravgiften från 25 till 50 öre fann vi det i hamnstyrelsen rimligt att även här beakta inflationens verkningar och de ökande kostnadernas effekter. Även om vi alla vill slå vakt om skärgårdstrafiken bör vi inte subventionera olika önskvärda företeelser genom att laborera med taxorna, utan det är bättre att räkna ut vad det kostar att bibehålla skärgårdstrafiken och se till att den kostnaden betalas öppet. Vi bör inte blanda ihop en subventionering – som kan vara fullt motiverad – på den ena kanten med en förmånlig avgiftspolitik på den andra kanten. Detta har varit hamnstyrelsens motiv förutom att vi menar att även denna trafik skall bära sin andel av de ökade kostnaderna.

Vad slutligen beträffar finansborgarrådets inlägg kan vi på vårt håll inte godta hans parallell mellan stadens principer för beräkning av räntor och avskrivningar och de principer som allmänt tillämpas i näringslivet. Förutsättningarna är icke desamma, och detta kommer med säkerhet att utvecklas på ett fullt tillfredsställande sätt när vi så småningom får se hur det går med det överklagade ärendet om va-taxorna.

Herr Persson var förvånad över att vi på vårt håll inte vill tillämpa principerna konsekvent i olika förvaltningar. Som vi tidigare konstaterat finns det en speciell lagstiftning om va-taxorna och eltaxorna, och det finns över huvud taget en speciell lagstiftning för den kommunala verksamheten. Vi anser det motiverat att i första hand följa lagstiftningen. Det kanske bör understrykas att de räntor på bruksvärdet som socialdemokraterna vill räkna in i taxeunderlaget, även om det inte är möjligt att ta ut kostnaderna i detta fall, icke är förenliga med hamntaxeuppgörelsen. Nu spelar detta i praktiken ingen roll, eftersom vi ändå inte tar ut taxor som inbegriper ränta på bruksvärde.

Herr Persson ställde sig frågande till vår attityd gentemot de kommunala bostadsföretagen och gentemot bolag i övrigt. På den punkten vill jag göra två anmärkningar. Vi kräver konkurrens på lika villkor, och det kan man inte göra gällande är för handen när man genom fördelaktiga låneregler subventionerar de kommunala bostadsföretagen i storleksordningen 10 kronor per kvadratmeter. Om emellertid herr Persson vill att de principer som vi tillämpar för de kommunala affärsdrivande verken skall tillämpas också på de kommunala bostadsbolagen, så gärna för mig.

Kommunstyrelsen hemställer bifölls utan omröstning.

Självstyrelsekommitténs slutbetänkande "Den kommunala organisationen" (bih. 82/1975) (utl. 138)

§ 11. Företogs till behandling kommunstyrelsens utlåtande nr 138 med anledning av självstyrelsekommitténs slutbetänkande "Den kommunala organisationen".

Ordet innehades av:

Borgarrådet Persson (s): Ordförande, fullmäktige! På förslag av dåvarande finansborgarrådet Hjalmar Mehr beslöt stadskollegiet 1966 att tillsätta en parlamentarisk kommitté för att göra en översyn av den kommunala självstyrelsens arbetsformer i Stockholm. Bakgrunden var främst bildandet av det nya storlandstinget men också nya förutsättningar för den kommunala självstyrelsens omfattning och arbetsmöjligheter i sin helhet som successivt vuxit fram under krav från förtroendemännen om ökad medverkan i det dagliga politiska arbetet.

Det har gått många år sedan självstyrelsekommittén tillsattes. Enligt direktiven har kommitténs uppgift varit att ta upp frågan om de centrala organen, borgarrådets och drätsel-nämndens funktioner och inbördes relationer, antalet borgarråd och rotelindelning. Vidare

skulle kommittén pröva frågan om en bättre markering av majoritetens ställning och ta ställning till frågan om kundelsråd. I kommitténs arbetsuppgifter ingick också att närmare överväga åtgärder för att vidga och fördjupa den kommunala informationen till allmänheten och förbättra förtroendemännens arbetsvillkor.

Till en början var arbetet i huvudsak inriktat på att lösa problem och lägga fram erforderliga förslag inför samgåendet med det nya landstinget.

Kommittén har under utredningsarbetets gång lagt fram förslag i en rad delfrågor. Det gäller omorganisationen av bostadsförmedlingen, inrättande av en kulturnämnd och vissa ändringar i kommunallagen för Stockholm. Dessa förslag har i huvudsak genomförts. Vidare har kommittén tagit ställning mot ett införande av suppleanter för kommunfullmäktiges ledamöter.

Förutsättningarna för självstyrelsekommitténs arbete har successivt ändrats i väsentliga avseenden, vilket påverkat uppläggningsen av arbetet under senare tid. Storlandstingsreformen är genomförd, och många av de frågeställningar som självstyrelsekommittén haft att behandla har tagits upp i andra utredningar av kommunen. På den statliga sidan bör främst nämnas utredningen om den kommunala demokratin och länsberedningen. Länsberedningen har haft till uppgift att lägga fram förslag till lämplig samhällelig organisation på regional nivå och att överväga arbetsfördelningen i stort mellan stat och kommun. Utredningen om den kommunala demokratin, som nyligen lagt fram sitt betänkande, behandlar en rad frågor som också från början ingick i självstyrelsekommitténs direktiv. Det gäller främst frågan om kommunalt majoritetsstyre.

Kommunens informationsverksamhet har varit föremål för särskild översyn inom kommunen. Från och med 1974 inrättades en informationsnämnd.

Självstyrelsekommittén har presenterat sitt arbete i fyra delbetänkanden. Delbetänkandet "Fullmäktige och övriga förtroendemän" behandlades vid kommunfullmäktiges sammanträde den 7 maj 1973. Där behandlas i huvudsak fullmäktigearbetet och förtroendemännens arbetsvillkor. Kommittén redovisade överväganden och förslag när det gäller fullmäktiges sammanträden och debatter, motions-, interpellations- och frågeinstitut, fullmäktigettryckets utformning och förtroendemännens arbetsvillkor. Kommitténs förslag tillstyrktes av fullmäktige och har i allt väsentligt genomförts i det praktiska arbetet.

Delbetänkande nr 2 behandlade kundelsråd, information och folkomröstning. Detta betänkande redovisades vid fullmäktiges sammanträde i juni 1973. Kommittén redovisade överväganden och förslag av centralt intresse för den representativa kommunala demokratin.

I det tredje delbetänkandet, "Majoritetssystem eller samlingssystem", som redovisades i fullmäktige i september 1973, prövades bl. a. frågan, om ett majoritetssystem bör införas i kommunstyrelsen, borgarrådsberedningen och i styrelser och nämnder.

I kommitténs slutbetänkande, "Den kommunala organisationen", som nu föreligger, behandlas kommunens centrala organ, främst kommunstyrelsen, borgarrådsberedningen och drätselnämnden samt i anslutning härtill även generalplaneberedningen och storstockholsdelegationen.

Kommittén redovisar den kommunala organisationens historiska utveckling och dess funktionssätt. Kommittén konstaterar att den nuvarande organisationen fungerar på ett tillfredsställande sätt men att den också har vissa brister. Kommitténs uppfattning är att nuvarande ordning tills vidare bör bibehållas. Inga ändringar bör företas när det gäller kommunstyrelsen och borgarrådsberedningen. Vidare bör drätselnämnden bibehållas med oförändrade uppgifter. Generalplaneberedningens huvudsakliga arbetsuppgifter föreslås övertas av en planeringsberedning under kommunstyrelsens ledning. Planeringsberedningen förs till rotel I med finansborgarrådet som ordförande. Storstockholsdelegationen föreslås ombildas till en kommunstyrelsens förhandlingsberedning. Planborgarrådet föreslås vara ordförande precis som nu. Kommittén har i enlighet med direktiven även behandlat frågan om nämndorganisationen.

Kommitténs förslag tillstyrks vad gäller inrättande av en planeringsberedning och en förhandlingsberedning. Organisationsavdelningen får i samråd med representanter för personalorganisationerna utarbeta förslag till organisation för respektive förvaltningsledning.

Ett flertal motioner har överlämnats till självstyrelsekommittén för besvarande. Med föreliggande betänkande kan dessa motioner anses besvarade.

Slutligen vill jag framföra ett tack till kommitténs kansli för det värdefulla material som framlagts i delbetänkandena. Alla de tankar som förts fram har inte kommit till praktiskt utförande, men det finns ett grundmaterial som är mycket värdefullt när vi skall gå vidare i debatten om den kommunala organisationen.

Det kan slutligen vara värt att notera att det råder en bred politisk enighet om den centrala organisationen. Endast i ett par delfrågor har särmeningar redovisats. Denna breda politiska enighet är viktig för att kommunens förvaltningar skall kunna arbeta självständigt utan en rad politiska kompromisser på beredningsstadiet.

Det är inte bekväma beskrivningar som vi politiker önskar, utan många olika fakta för beslutsfattandet. En politisk enighet om den centrala organisationen garanterar en sådan allsidighet hos förvaltningarna. Denna omfattande kartläggning av förvaltningarna har skapat ett bra underlag för debatt om de framtida anpassningarna av den centrala organisationen.

Med dessa ord, herr ordförande, yrkar jag bifall till kommunstyrelsens hemställan.

Arne Söderquist (vpk): Herr ordförande! Finansborgarrådet har här gjort en rekapitulation av självstyrelsekommitténs tidigare avgivna delbetänkanden. Jag tänker för min del beröra enbart det nu aktuella betänkandet, det som behandlar den kommunala organisationen.

Som finansborgarrådet underströk råder det enighet i självstyrelsekommittén kring förslaget att generalplaneberedningen ombildas till en kommunstyrelsens planeringsberedning och likaså att Storstockholmsdelegationen blir en kommunstyrelsens förhandlingsberedning. Men det här är ju högst marginella förändringar i den nuvarande organisationen, mer förändringar till namnet än till gagnet.

I stort måste man konstatera att det knappast kommit ut något av självstyrelsekommitténs arbete i avsnittet om den kommunala organisationen. Jag tycker att självstyrelsekommitténs majoritet i det här stycket har varit ologisk och inkonsekvent.

Först konstaterar man nämligen att det är en föga rationell kommunal organisation vi har nu. "Ärendehantering i drätselnämnden, borgarrådsberedningen och kommunstyrelsen är mycket likartad, och skäl kan anses föreligga för en enklare organisation", uttalar kommittén. Till yttermera visso konstaterar kommittén att en reform är motiverad därför att den hittillsvarande reella maktfördelningen mellan ett flertal centrala beredningsorgan är oklar och dåligt motiverad, att det finns skäl att samla det reella beslutsförfarandet till kommunstyrelsen och därmed också understryka den roll och den karaktär som kommunstyrelsen enligt den kommunala konstitutionen skall ha.

Men sedan man gjort detta konstaterande vill man ändå att allt skall förbli vid det gamla. Som vi ser det är detta ett i dålig mening konservativt ställningstagande, ett vaktslående kring byråkratin. Vpk föreslår för sin del att borgarrådsberedningen avskaffas. Därmed försvagar man inte någonting i ärendenas sakbehandling, men man vinner praktiska, administrativa och beslutsmässiga fördelar genom en förenklad gång av ärendena.

Vi har förutsatt att borgarråden i fortsättningen liksom hittills skall vara föredragande för sina respektive nämnder men däremot inte ledamöter av kommunstyrelsen. De skall ha plikt att närvara och rätt att yttra sig men inte få delta i beslutet. Därmed kan antalet ledamöter i kommunstyrelsen begränsas till samma antal som nu.

Vi har vidare sagt att vi tycker det vore naturligt att kommunstyrelsen också övertog drätselnämndens uppgifter och befogenheter. Det kan nämligen väl motiveras att kommunens styrelse också skall vara finansstyrelse. Vi har tillagt att om drätselnämnden bibehålls

borde den i varje fall renodlas för behandling av ärenden enbart av finansiell karaktär och inte som nu också ha allmänpolitiska funktioner. Jag skulle vilja rikta frågan direkt till finansborgarrådet: Varför skall man fortsätta att ha parallella organ med i stort sett likartade funktioner?

Vpk:s förslag innebär att man skulle röja undan de oklarheter som nu finns i fråga om den politiska maktfördelningen. Man skulle markera kommunstyrelsens ledande roll, man skulle förenkla ärendenas behandling, och man skulle därmed också minska den kommunala byråkratin. Av de skälen, herr ordförande, yrkar jag bifall till vpk:s reservation i kommunstyrelsen.

Sören Flink (c): Herr ordförande, fullmäktige! Som alla säkert känner till och som det redan har erinrats om tillsattes självstyrelseutredningen enligt beslut av dåvarande stadskollegiet den 4 april 1966. Direktiven var mycket omfattande och kan sammanfattningsvis sägas gälla frågorna om kommundelsråd, de s. k. centrala organens funktioner och inbördes relationer, borgarrådets antal och rotelindelningen, motions-, interpellations- och frågeinstitutens konstruktion och tillämpning, majoritetssystem eller minoritetsrepresentation i stadens organ, fullmäktiges antal, delegation av beslutanderätt, vidgat inflytande för förtroendemännen och förbättring av deras allmänna arbetsvillkor, behovet av ändringar i nämndorganisationen, relationerna mellan förtroendemän och tjänstemän samt den externa och interna kommunala informationen.

Med hänsyn till direktivens omfattning och till enigheten om att nyss angivna frågor borde utredas finns det enligt min mening anledning att något se tillbaka på de resultat som utredningen givit upphov till när utredningsverksamheten nu skall läggas ner och kommittén avskrivs.

För egen del kan jag inte finna annat än att det är ett mycket begränsat resultat som man kommit fram till. I alla större frågor har oenighet förelegat. Jag vill i detta sammanhang också ha noterat att kommittén först år 1973 presenterade några som helst resultat, dvs. det tog sju år att över huvud taget göra detta.

Kommitténs första betänkande hade beteckningen "Fullmäktige och övriga förtroendemän". I detta föreslogs bl. a. ett snabbare handlägningsförfarande beträffande motioner och interpellationer. Vidare tillstyrktes en försöksverksamhet med en upplysningstjänst för förtroendemännen. Det senare förslaget innebar att ett av centerns Olof Johansson väckt förslag i en motion från år 1967 tillgodosågs.

Det andra betänkandet hette "Kommundelsråd, information och folkomröstning" och redovisades för fullmäktige den 18 juni 1973. Betänkandet berörde stora och principiellt viktiga frågor men ledde icke till några resultat bortsett från informationsbiten. I fråga om kommundelsråden var centerpartiet, folkpartiet och moderaterna samt även vpk överens om att kommittén skulle inge en framställning till kungl. maj:t med krav på att få inrätta direktvalda kommundelsråd. Centerpartiet, folkpartiet och moderaterna var härutöver beredda att tillstyrka indirekt valda kommundelsråd i avvaktan på att en lagändring kom till stånd. De socialdemokratiska ledamöterna har motsatt sig alla ändringsförslag i denna fråga och de har därmed också motsatt sig ett ökat lokalt engagemang i skilda politiska frågor.

Även förslaget om ett kommunalt folkomröstningsinstitut har fallit. Centergruppen har här markerat att man ännu ej tagit ställning till frågan i avvaktan på resultatet av utredningen om den kommunala demokratin.

Självstyrelsekommitténs tredje delbetänkande redovisades i fullmäktige i september 1973. Här var majoriteten i kommittén och i fullmäktige ense om att genom en förändring av majoritetssystem skulle vissa rådande oklarheter om den politiska ansvarsfördelningen kunna undanröjas. Om ett sådant system infördes måste emellertid oppositionen ges fullgoda arbetsmöjligheter, och med hänsyn till att större klarhet borde råda om minoritetens arbets-

villkor föreslogs ingen förändring. Även i detta fall ville man avvakta kommunaldemokratiutredningen.

I dag har vi kommitténs fjärde och sista delbetänkande på bordet. Det har titeln "Den kommunala organisationen". Jag skall bara konstatera att man även i detta fall endast har varit ense om ett par smärre förändringar, nämligen att generalplaneberedningen skall omvandlas till kommunstyrelsens planeringsberedning samt att Stor-Stockholmsdelegationen skall omvandlas till kommunstyrelsens förhandlingsberedning. Självklart vill jag ha noterat att Paul Grabös motion från år 1968 om bl. a. avskaffandet av generalplaneberedningen härmed har tillgodosetts. Samtidigt måste emellertid ånyo betonas att de större frågorna, dvs. de centrala politiska organens utseende och funktioner samt alla nämndorganisationer, lämnats åt sidan. Även här hänvisar man till den kommunaldemokratiska utredningen.

Herr ordförande, fullmäktige! De flesta större frågor som självstyrelsekommittén tagit upp och, vill jag säga, noga genomgått kvarstår olösta. Detta gäller frågorna om kommunalråd, kommunalt folkomröstningsinstitut, den centrala politiska nämnd- och förvaltningsmässiga organisationen. Kommunaldemokratiutredningen har nu framlagt sitt första betänkande och de frågor jag här berört kommer kommunen inom kort att få ta ställning till. Jag utgår från att det som alltid när det gäller statliga remisser kommer att bli ytterst knappt om tid för kommunen att avge ett svar. Ur denna synpunkt måste självstyrelsekommitténs arbete trots att det inte lett till några praktiska resultat anses som mycket värdefullt eftersom det grundläggande materialet för kommunens ställningstagande finns med i utredningens betänkanden.

Den fråga som jag och centergruppen bedömer som principiellt mest betydelsefull och där det är angeläget att snart få ett beslut är inrättandet av kommunalråd. I en kommun av Stockholms storlek är det oerhört viktigt att de lokala intressena och opinionerna ges ett reellt forum där de kan föra fram sina åsikter. Vi inom centern anser att kommunalråd bör vara direktvalda och vi biträder därför den reservation som centerns ledamöter i kommunaldemokratiutredningen på denna punkt framfört.

Det är också viktigt att kommunalorganen ges lämpligt avpassade förvaltningsuppgifter. Med hänsyn till att ett riksdagsbeslut om kommunaldemokratiutredningen torde dröja och att en lagförändring knappast kan komma till stånd förrän om några år ställer vi oss inte främmande för att under tiden införa indirekt valda kommunalråd. En mycket snart igångsatt försöksverksamhet med kommunalråd är en angelägen reform.

Herr ordförande! I övrigt vill jag hänvisa till att centergruppen ansluter sig till det särskilda uttalande som avgivits av borgarrådet Paul Grabö i självstyrelsekommittén och borgarrådesberedningen och som biträtts av våra ledamöter i kommunstyrelsen.

Borgarrådet Hanson (fp): Herr ordförande! Det låter imponerande att självstyrelsekommittén har arbetat i nio år, men det sägs ofta att den inte har åstadkommit någonting under den tiden. Ett litet bidrag till historieskrivningen bör man väl ändå vid det här tillfället komma med.

Det är riktigt att kommittén tillsattes av stadskollegiet 1966, men det dröjde i själva verket ända till en bit in på 1967 innan den utrustades med sekretariat så att den över huvud taget kunde börja arbeta. Att ha omfattande direktiv utan en sekretariatsapparat till sitt förfogande är ju inte de bästa arbetsförutsättningarna.

Det bör väl också konstateras – särskilt mot bakgrunden av vad herr Flink anförde; han har tydligen inte ens läst ingressen till det föreliggande betänkandet – att det gjordes åtskilligt under den planeringsperiod när vi från stadens sida hade skyldigheten och uppgiften att hålla takten med storlandstingsutredningarna för att anpassa stadens administration och styrelse till de förändringar som på olika sätt skulle bli följden av storlandstingets tillkomst.

Under olika skeden av självstyrelsekommitténs arbete har av skilda orsaker sekretariatsuppsättningen växlat. Jag vill gärna instämma i vad finansborgarrådet sade om den

uppskattning som vi från de förtroendevaldas sida känner inför de tjänstemän som här nedlagt ett så förtjänstfullt arbete. Sist har det ju varit framför allt direktörerna Helge Dahlström och Erik Sundberg som har hållit i det hela och som utträttat ett så förnämligt arbete. Både deras välskrivna och väldokumenterade promemorior och deras arbete i övrigt visar en hög kvalitet, och självstyrelsekommittén har i allt detta material haft en god utgångspunkt för sin verksamhet. Jag finner det därför mer än väl befogat att vid det här tillfället rikta ett tack till dessa bägge gentleman, som är grånade i stadens tjänst.

Såsom här påpekats innehåller inte det betänkande som vi i dag skall besluta om några sensationella förslag. Det är väl inte heller så säkert att sådana förslag alltid skall vara resultatet av en översyn av det här slaget. Då och då behöver man göra en översyn för att se om vårt kommunala styrelseskick är så utformat som det bör vara för att passa tidens krav och för att fungera smidigt och effektivt.

Enligt kommitténs förslag skall de tunga politiska organen, drätselnämnden, borgarrådsberedningen och kommunstyrelsen bibehålla sina funktioner. Vpk har reserverat sig till förmån för ett avskaffande av borgarrådsberedningen; beträffande drätselnämnden har man uttalat sig mer svävande. I övrigt är ju enigheten stor om kommitténs förslag.

Jag vill nu bara göra två kommentarer. Jag tycker inte att man skall ändra på en författning bara därför att man har en utredning som gör en översyn. Att vidta ändringar för deras egen skull är inte tillräckligt motiv utan man skall vara övertygad om att man får något bättre innan man gör en ändring. Och vid de analyser som genomförts beträffande de centrala beslutsorganen har väl alla i grund och botten varit överens om att det nuvarande systemet kanske i vissa avseenden framstår som något tungrott men att de ändringsalternativ som förelegat skulle leda till sämre lösningar än de nuvarande.

Det nya i kommittéförslaget är ju inrättandet av en planeringsberedning och en förhandlingsberedning som skulle vara direkt underställda kommunstyrelsen. Från vårt håll stöder vi detta förslag. Det var ju inte så länge sedan det ekonomiska planeringsrådet avskaffades. För vår del motsatte vi oss detta beslut. Vi ansåg att rådet inte borde avskaffas förrän man någorlunda visste vad som skulle komma i stället. Om det ekonomiska planeringsrådet under senare år använts på det sätt som varit avsikten, skulle det otvivelaktigt ha fyllt en funktion.

Vi anser att det bör finnas ett organ för diskussion av långsiktiga och övergripande frågor inom kommunen, där alla partigrupper skall vara företrädna genom s. k. tunga representanter. Men när vi framförde den uppfattningen lyssnade inte majoriteten på oss, utan man hävdade att dessa diskussioner med fördel skulle kunna föras inom borgarrådsberedningen. Den argumentationen är inte särskilt bärande vid närmare påseende, och vi godtog den inte heller.

Det organ som nu skall tillsättas bör enligt min mening kunna spela den roll som vi ansåg att ett rätt utnyttjat ekonomiskt planeringsråd borde spela.

Från socialdemokratiskt håll har man haft litet svårt att veta på vilket ben man skulle stå, men nog om detta. Vi vill nu allesammans inrätta en sådan här planeringsberedning, och jag tror att vi behöver detta organ. Om vi använder de möjligheter som finns inom en institutionell ram av detta slag kommer det att kunna ske en förbättrad och förstärkt långsiktig planering.

Under den tid jag var finansborgarråd och ledde självstyrelsekommitténs arbete höll vi också på med att utveckla en organisation för långsiktplanering, men den rev socialdemokraterna i Stadshuset ned när de tog över majoriteten efter 1970 års val. Sedan har det nog haltat en del när det gäller målmedvetenheten i den långsiktiga planeringen. Jag tror inte att det är tillräckligt att säga att nämnderna var för sig skall få större ansvar att sköta den långsiktiga planeringen. Nämnderna har alltid haft ett sådant ansvar, men man kommer ändå till det ögonblick när alla trådar måste knytas samman till en helhet för att vi skall få kontroll över utvecklingen.

Det är min förhoppning att den blivande planeringsberedningen skall kunna förse kommunstyrelsen och borgarrådsberedningen med det beslutsunderlag som krävs för att leda en så stor kommun som Stockholm in i framtiden. Men jag upprepar än en gång att allt hänger på vad vi gör av denna planeringsberedning. Den kan bli lika oanvänd som det ekonomiska planeringsrådet, om vi inte ser upp. Men jag hoppas att vi nu är så överens om tagen att något sådant inte skall behöva inträffa.

Innan jag slutar vill jag erinra om ytterligare en fråga som har varit aktuell lång tid utan att ännu ha fått sin lösning, nämligen frågan om kommunalsråd. För folkpartiets del har vi arbetat för direktvalda kommunalsråd ända sedan slutet av 1940-talet. I början var vi ganska ensamma, men efter hand har vi fått en växande skara följeslagare, inte bara här i huset utan också i en rad andra städer både inom landet och utomlands.

Här i salen finns det såvitt jag vet majoritet för direktvalda kommunalsråd, och fullmäktige har också begärt en lagändring för att möjliggöra inrättandet av sådana råd. De enda som inte velat vara med på noterna är socialdemokraterna. Jag hoppas att det skall gå framåt även i det avseendet, så att vi inom en inte alltför avlägsen framtid skall kunna enas om införandet av direktvalda kommunalsråd.

Frågan om direktvalda kommunalsråd är som bekant föremål för övervägande inom kommunaldemokratiutredningen, och det skulle förvåna mig om inte utredningen skulle stanna för att förorda att kommunerna skall medges att inrätta kommunalsråd. Jag tror att detta kommer att visa sig vara en nödvändig konsekvens av den utveckling som försiggått på området.

Staten kan inte fortsätta förbjuda kommunerna att välja lokala företrädare till kommunalsråd. Låt mig erinra om att före 1962 års kommunreform fanns det uppåt 200 000 kommunala uppdrag här i landet. I dag lär det finnas ca 42 000 sådana uppdrag kvar, alltså mindre än en fjärdedel. Kommunalsråden skulle vara ett sätt att se till att lokalt inflytande säkras i de nya större kommunerna. Men då måste dessa lokala styrelser väljas direkt av befolkningen i kommundelen och de måste få egna konkreta arbetsuppgifter och anslag för sin verksamhet från den kommunala budgeten.

Det räcker inte att som socialdemokraterna hänvisa till partiernas verksamhet och till kravet på bättre arbetsvillkor för de kommunalt förtroendevalda, i och för sig viktiga och angelägna krav. Även de som inte vill gå in i ett politiskt parti måste få en möjlighet att påverka planeringen i den egna kommundelen.

Detta är något av de överväganden som ligger bakom det enträgna arbetet som från vårt håll har bedrivits för att få till stånd direktvalda kommunalsråd.

Kommunaldemokratidebatten är ju inte, herr ordförande, avslutad i och med att vi tar ställning till det förslag som här föreligger. Den statliga kommunaldemokratiutredningen kommer att framlägga sina förslag, vilket delvis redan skett, och vi får då säkert anledning att diskutera mycket omkring de propåer och möjligheter som dessa förslag innebär och att även ta itu med sådant på det här området som blivit försummat.

Det är ju ingen hemlighet att den kommunala demokratin lider en smula under en kris i dessa dagar. De hittillsvarande arbetsformerna passar inte längre riktigt in i alla sammanhang där de tidigare har fungerat bra. Därför måste man vara beredd att ompröva för att se vad som kan förbättras i de nuvarande arbetsformerna. Gör man inte det riskerar man att förtroendet för den kommunala demokratin och den kommunala självstyrelsen efter hand urholkas så att det blir verklig fara å färde inom den centrala del av ett demokratiskt styrelseskick som handhas av de enskilda kommunerna.

Bifall, herr ordförande, till kommunstyrelsens hemställan.

Andre vice ordföranden Palme (m): Herr ordförande, kommunfullmäktige! Som borgarrådet Persson inledningsvis sade råder det mycket bred politisk enighet om det förslag som på basis av självstyrelsekommitténs slutbetänkande här förelagts fullmäktige.

Det finns emellertid i några detaljfrågor avvikande meningar, och en av dem gäller en reservation från vårt håll när det gäller ståndpunktstagandet till en motion som 1965 väcktes av herr Bengt Lind m. fl. om inrättandet av en stadens organisationsnämnd. Jag skall få be att säga några ord om denna reservation.

Organisationsavdelningen inrättades ju i slutet av 1940-talet såsom resultatet närmast av en motion från en ledamot av dåvarande högergruppen här i fullmäktige. Organisationsavdelningen ingår i stadskansliet och är underställd finansborgarrådet. Den har till uppgift att verkställa organisationsundersökningar rörande olika delar av kommunens förvaltning i syfte att åstadkomma rationaliseringar och ökad effektivitet.

Den motion som väcktes av herr Bengt Lind m. fl. avsåg inte någon kritik av organisationsavdelningens verksamhet. Vi är helt på det klara med att organisationsavdelningen utfört ett mycket förnämligt arbete under de år som gått, och detta arbete skall naturligtvis fortsätta i de former som utbildat sig. Men vi tyckte att det fanns anledning att i någon mån vidga lekmannainflytandet. Det anförs t. ex. i motionen att just på grund av att organisationsavdelningen är underställd finansborgarrådet är dess arbete undantaget från de förtroendevalda organens insyn. Man säger vidare att om en särskild organisationsnämnd skulle inrättas skulle bättre förutsättningar skapas för en positiv medverkan i rationaliseringsarbetet från de förtroendevaldas sida.

Självstyrelsekommittén har när den tagit ståndpunkt till motionen alltför mycket fäst vikt vid just den sista synpunkten. Kommittén menar att organisationsavdelningen i sitt arbete inte skulle tillföras något nytt värdefullt material genom tillkomsten av en särskild organisationsnämnd. Man säger att organisationsavdelningen ändå håller kontakt med nämnder, styrelser, förvaltningar och de anställda av skilda kategorier, inklusive de fackliga organisationerna. Enligt kommitténs mening har "alltid samtliga relevanta uppfattningar och synpunkter hos förvaltningar och anställda noggrant inhämtats och slutresultatet av avdelningens arbete i dessa hänseenden kan därför med ytterst få, om ens några undantag sägas vara tillkommet i fullt samförstånd mellan avdelningen och berörda förvaltningar och nämnder."

Detta är naturligtvis i och för sig riktigt, men det resonemanget kan väl nästan föras om vilken nämnd som helst. Man skulle t. ex. om den nyligen inrättade informationsnämnden kunna säga att dess verksamhet omfattar sådant som experterna klarar; det behövs här inte något lekmannainslag. Jag tror emellertid att det är värdefullt med ett lekmannainslag.

I ett annat avsnitt av slutbetänkandet kommer självstyrelsekommittén in på frågan om nämndorganisationen, och man säger där att det kan finnas två skäl för att göra ändringar och ingrepp i nämndorganisationen. För det första kan det vara anledning att genomföra en administrativ rationalisering eller vidta ändringar av organisationen därför att arbetsuppgifterna har fått ett annat innehåll eller nya uppgifter tillkommit. Detta kan vara ett motiv för att göra ett ingrepp i nämndorganisationen eller skapa en ny nämnd.

Det andra skälet skulle vara att det finns en önskan att öka lekmannainflytandet. Självstyrelsekommittén säger också själv att det av denna anledning kan vara befogat med ett ingrepp i nämndorganisationen, och det är precis vad motionärerna anser. En styrelse sammansatt av människor som är intresserade av den verksamhet det gäller skulle kunna utgöra en i och för sig värdefull referensgrupp. Vi vet också att strävan efter medinflytande och insyn gör sig bred i dagens samhälle. En ökad insyn skulle stå i överensstämmelse med de strömningar som vi möter på skilda håll.

Herr ordförande! Då en kommitté som arbetat under mycket lång tid avlämnar sitt slutbetänkande kan det vara motiverat att – såsom här också finansborgarrådet och andra talare redan gjort – titta litet på vad kommittén uträttat under de år som den varit verksam. Jag har under ett par av de tre fullmäktigeperioder som gått sedan självstyrelsekommittén tillsattes deltagit i arbetet inom kommittén, och jag vill säga att jag närmast delar den

uppfattning som här redovisades av borgarrådet Hanson, nämligen att det är ett mycket värdefullt arbete som kommittén utfört.

Herr Flink gjorde visserligen gällande att det var klen med den saken; berget skulle ha fött en råtta. Men ser man efter förhåller det sig nog inte på det sättet. Först och främst vill jag erinra om anpassningen till den storlandstingsreform som genomfördes 1971. Det var en omfattande och delikat uppgift att verkställa den anpassningen. Vidare har det utförts en del putsningar av våra arbetsformer. Dit skulle jag också vilja hänföra den reform beträffande generalplaneberedningen och Stor-Stockholmsdelegationen som föreslås i det utlåtande vi i dag skall ta ställning till. Det är putsningar av stort värde. Men det kanske mest betydelsefulla är att vi har fått det här fjärde delbetänkandet där man så ingående redovisar olika principer, skisserar den historiska utvecklingen och anger en mängd olika alternativ till lösningar framåt i tiden.

Jag vill gärna instämma i vad som här sagts om självstyrelsekommitténs kansli. Det är ett mycket kvalificerat och utomordentligt värdefullt arbete som där nedlagts och som vi skall vara tacksamma för. Det kommer säkert att bli till nytta och värde i framtiden.

Herr Söderquist vill få till stånd en annan organisation när det gäller de centrala organen drätselnämnden, borgarrådsberedningen och kommunstyrelsen. Det är lätt att säga att det är en tungrodd apparat, men för mig är det två omständigheter som varit avgörande när jag hamnat på samma ståndpunkt som majoriteten i utredningen.

För det första anser jag att man inte bör föregripa en eventuell övergång så småningom till majoritetsstyre i en eller annan form. Om en sådan ordning skulle genomföras är det mycket angeläget att skapa garantier för att minoriteten på ett tidigt stadium skall kunna redovisa sin politiska uppfattning. Det kan då finnas anledning peka på att drätselnämnden är det organ där de politiska ståndpunkterna intas på ett tidigt stadium. Hänsynen till en eventuell omläggning till majoritetsstyre motiverar därför ett bibehållande av den nuvarande organisationen.

Som mångårig ledamot av drätselnämnden anser jag också att ett annat skäl talar för att den nuvarande organisationen bibehålls, nämligen önskemålet att bevara ett självständigt kammarkontor.

Bland de många olika skisserna till organisationslösning för de centrala organen finns några där man i stort sett överför drätselnämndens uppgifter till kommunstyrelsen. Som ett alternativ nämns också att man i en sådan organisation skulle slå ihop finansavdelningen och kammarkontoret. Jag tycker att det är ett främmande resonemang. Enligt min mening står det alldeles klart att finansavdelningen skall vara finansborgarrådets – majoritetsledarens – stabsorgan, medan kammarkontoret här i kommunen traditionellt har varit politiskt fristående och kunnat framföra sina oförgripliga bedömningar av den ekonomiska innebörden i de förslag som underställts kontoret. Även om sedan bedömningarna i drätselnämnden sker efter politiska grunder är det enligt min uppfattning mycket värdefullt att detta material tillförs nämnden från ett självständigt kammarkontor. Jag tycker att det är ett starkt skäl för bibehållande av den nuvarande ordningen.

Det är angeläget att vi inte glömmer bort dessa frågor, och jag tror inte att den risken är stor – vi får tillfälle att återkomma till dem.

Några talare har tagit upp frågan om kommundelråden. Också den kommer självfallet att aktualiseras igen, och vi skall väl inte ha någon stor debatt om kommundelråden i dag eftersom de inte är föremål för några förslag i detta utlåtande. Men låt mig säga att när den frågan ånyo kommer på bordet kan förslag om inrättande av kommundelråd räkna med stöd från den moderata fullmäktigegruppen.

Frågan om införande av majoritetsstyre återkommer säkert också, varför jag nu helt lämnar den åsido.

Fullmäktiges arbetsförhållanden och arbetsvillkor hör till det som jag tycker att man inte skall glömma bort i detta sammanhang. Under de senaste åren har vi ju haft full-

mäktigesammanträden två gånger i månaden, och ändå är det ofta en ganska besvärande balans av interpellationer. Interpellationerna kommer dessutom ofta upp till debatt sent på kvällarna, med den tidspress som då alltid råder. Vi har några gånger varit tvungna att tillgripa sammanträden som börjar kl. 14, för att avverka interpellationer. Jag tycker därför att det finns anledning att ånyo allvarligt överväga de här problemen och diskutera införandet av den ordningen att vi börjar sammanträdena kl. 16 och fram till kl. 18 tar vi tid på oss att diskutera interpellationer, varpå vi går över till beslutsärendena. Jag tror att en sådan ordning skulle möta stark förståelse hos många fullmäktigeledamöter som är intresserade av att framställa interpellationer och arbeta på det sättet.

Jag vill alltså, herr ordförande, yrka bifall till den moderata reservationen och i övrigt till kommunstyrelsens hemställan.

Borgarrådet Persson (s): Bara några kommentarer till det som sagts, herr ordförande!

Arne Söderquist talar om borgarrådsberedningen och den beredningsorganisation som skulle kunna utgöra ett alternativ till dagens borgarrådsberedning. Ja, jag tror att oavsett om vi har borgarrådsberedningen eller inte måste det finnas ett beredningsorgan till kommunstyrelsen. Lagen föreskriver inte något sådant beredningsorgan, men jag tror att det är en nödvändig förutsättning för kommunstyrelsens jobb. Och det vore inte rimligt att ställa kanske en del gruppledare och andra utanför möjligheten till beredning genom att de inte tillhör kommunstyrelsen. Skall borgarråden vara föredraganden för sina olika ärenden måste de också ta ansvar för dessa ärenden på beredningsstadiet. Det här kan alltså inte överlämnas till någon kommunstyrelsens beredning eller till ett arbetsutskott utanför den föredragningsansvarighet som man har. Förändringar då det gäller borgarrådsberedningen måste innebära förändringar av hela organisationen. Då berörs också kommunstyrelsen i djupet av sin organisation.

Sören Flink hade visst fått med sig fel manuskript i dag – han talade mest om kommundelsråd, fastän det här betänkandet över huvud taget inte sysslar med de problemen.

Han ansåg för övrigt att självstyrelsekommittén har redovisat ett ganska begränsat resultat. Jag vill inte instämna i det. Vi avsäger ju oss inte möjligheten att handla i framtiden bara för att kommittén avslutar sitt arbete. Tvärtom. Det föreligger i dag en promemoria som självstyrelsekommittén inte har tagit ställning till och som visar på några alternativa lösningar som det kan vara starka skäl att diskutera framdeles. Jag ser det alltså som en styrka för framtiden att vi har fått den kartläggning som gjorts, inte som en försvagning av de framtida handlingsmöjligheterna.

För egen del har jag varit med i självstyrelsekommittén bara under någon tid, men jag har intrycket att det var centerns representant som förordade så få förändringar som möjligt. Då finns det ju ingen anledning att vara missbelåten i anförandet här från talarstolen. Centern har fått gehör för sina önskemål att vi skulle ändra så litet som möjligt i den här organisationen. Ni borde gå upp och förklara er ganska nöjda med det resultat som utredningen har kommit fram till.

P.-O. Hanson var fundersam när det gäller planeringsberedningen. Nej, vi skall minsann inte hantera den nya planeringsberedningen så som det ekonomiska planeringsrådet blev behandlat. Till planeringsberedningen kommer att läggas så väsentliga uppgifter att den måste hanteras på ett helt annat sätt än planeringsrådet, om beredningen skall få den funktion som kommittén har avsett. Då kan den inte få bli ett pappersorgan som inte gör något jobb. Planeringsberedningen skall vara mycket aktiv, och då krävs det helt andra åtgärder än de som vidtogs i samband med att det ekonomiska planeringsrådet tillkom.

Rutger Palme talade om en organisationsnämnd. Ja, organisationsavdelningen är primärt ett serviceorgan för stadens olika förvaltningar. Ibland får den speciella uppgifter när det gäller förändringar på nämndplanet osv., ofta efter diskussion mellan företrädare för partierna.

Jag tycker att varje nämnd skall utöva inflytande på sin egen organisation – organisationsavdelningens överväganden och resultat bör bli föremål för diskussion och ställningstaganden i respektive nämnder. Lika väl som nämnderna tar det ekonomiska ansvaret för utgifter och inkomster, för kostnadskontroll och uppföljning av verksamheten, har de ansvaret för organisationen på sina respektive områden. Den uppgiften skall alltså vara inbyggd i nämndernas vardagsarbete, inte läggas exklusivt vid sidan om, som det lätt kan bli om man skapar en särskild organisationsnämnd.

Så bara till slut en kommentar om kommunaldelsråd, eftersom flera har tagit upp det problemet.

Den statliga kommunaldemokratiutredningen har gjort en undersökning om kommunaldelsråd och intervjuat samtliga kommunaldelsråd som varit verksamma under den här tiden, om jag minns rätt. Alla partiets representanter var enligt de intervjuerna oerhört tveksamma till den här arbetsformen. Flera kommuner som startat verksamhet med kommunaldelsråd har lagt ned denna verksamhet därför att råden inte haft möjlighet att fatta beslut i olika frågor utan blev något slags allmänt diskussionsforum. Vi har valt att gå den andra vägen: att flytta ut beslutsfunktioner tillsammans med övrig verksamhet. Det gäller både den sociala serviceorganisationen och en del försöksverksamhet på informationsområdet. Jag tror att om vi studerar de åsikter beträffande kommunaldelsråden som man har haft runt om i landet, finner vi ganska bestämt att vi har anledning att försöka hitta andra former för breddning av antalet förtroendemän. Man skall inte fixera sig vid en rubrik eller ett namn. Möjligheten att utöva ett inflytande i sin närmiljö, på arbetsplatsen, i bostadsområdet eller annorstädes skall vara det avgörande mer än fixeringen vid en beteckning som uppenbarligen inte leder till det resultat som jag tror att vi alla är överens om att vi skall komma fram till, alltså ett ökat inflytande på bredden.

Sören Flink (c): Mot bakgrund av vad borgarrådet Persson och flera andra talare har sagt vill jag bara påminna om att jag i mitt anförande framhöll, att det är ett ytterst värdefullt arbete som nedlagts av utredningen, speciellt med tanke på att vi så småningom skall lämna remissvar på kommunaldemokratiska utredningens förslag. Samtidigt beklagade jag att vi trots detta värdefulla arbete inte har kunnat enas i flertalet av de stora frågorna. Dit hör t. ex. frågan om kommunaldelsråd, och därför ansåg jag det vara ganska naturligt att jag här helt kort refererade vår inställning i den frågan.

Arne Söderquist (vpk): Herr ordförande! Jag vill gärna instämma i den värdering som redan har gjorts, att självstyrelsekommittén totalt sett har lagt fram ett betydelsefullt material – särskilt då tack vare de engagerade tjänstemännens arbete – men jag vidhåller att det är synnerligen magert resultat som har kommit ut av betänkandet kring den kommunala organisationen. Det inser säkert alla som studerat betänkandet och kommittémajoritetens förslag. Jag är rätt övertygad om att ingen av oss i praktiken kommer att märka någonting av de föreslagna förändringarna i organisationen.

Nu säger P.-O. Hanson att det är väl inte så säkert att ett sådant här arbete bör resultera i några sensationella förslag. Men skulle det på något sätt kunna betecknas som sensationellt om man försökte avskaffa parallellorgan med i stort sett likartade uppgifter och därmed förenkla ärendehantering, göra den kommunala hanteringen litet mer rationell, överskådlig och smidig? Och allmänt borde för övrigt kunna gälla att den kommunala organisationen smidigare än vad som nu sker och hittills skett skall kunna anpassas till de förändringar befolkningsmässigt och i andra avseenden som inträffar i kommunen.

Frågan om kommunaldelsråd har berörts från flera håll. Jag betonar på nytt vpk-gruppens intresse för direktvalda kommunaldelsråd, som kunde bli uttryck för både de s. k. etablerade politiska partierna och lokala opinioner utanför dessa. Vi tycker emellertid att indirekt valda kommunaldelsråd knappast kan betecknas ens som ett surrogat för vad vi önskar i det här fallet, eftersom indirekt valda råd inte blir annat än parlamentariskt sammansatta organ

vilka som helst och sålunda direkt återspeglar de opinioner som redan är företrädda här i Stadshuset.

Jag kan, fru ordförande, alltså inte inse att det finns några motiv – i varje fall inga starka sakskaäl – för ett bibehållande av den nuvarande orationella ordningen med flera centrala ledningsorgan.

Finansborgarrådet har sagt att man med borgarrådsberedningens avskaffande måste hitta andra former för beredningen av ärendena. Jag föreställer mig att smidiga former för beredningen bör man verkligen kunna hitta, i synnerhet som man nu får en planeringsberedning, direkt underställd kommunstyrelsen, för den översiktliga och övergripande planeringen och en förhandlingsberedning för frågor av det slaget.

Annars har man väl som argument mot de förslag som vi ställt – och som självstyrelsekommitténs expertis har resonerat sig fram till vore det förnuftigaste – främst anfört att man bör avvakta pågående statliga utredningar och resultaten av dem. Det är ett skäl som man alltid kommer att kunna åberopa, i synnerhet som de statliga utredningarna tenderar att bli allt flera och pågå allt längre.

Ett annat skäl som anförts, även här från talarstolen i eftermiddag, är att man inte bör försämra möjligheten att i en framtid införa majoritetsstyre. Rutger Palme var bl. a. inne på detta och talade då främst med utsikt från och insikt i drätselnämndens arbete. Annars har väl den vanliga argumenteringen varit att i den mån man kommer fram till ett majoritetsstyre, där sålunda majoriteten utser samtliga borgarråd, skulle kommunstyrelsen bli otymplig genom att den får för många ledamöter. Men majoritetsstyre är ju inte avhängigt av att borgarråden sitter med beslutsrätt i kommunstyrelsen. Möjligheterna att införa majoritetsstyre påverkas inte om man bibehåller samma ordning som vi nu har i det här avseendet.

Rutger Palme talade också om önskvärdheten av ett självständigt arbetande kammarkontor. Såvitt vi förstår, borde kammarkontoret kunna arbeta i stort på samma sätt som hittills, även om kommunstyrelsen i fortsättningen vore styrelse också för kammarkontoret.

Fru ordförande! Jag yrkar alltså bifall till vpk:s reservation. I övrigt ansluter vi oss till kommunstyrelsens förslag.

Borgarrådet Persson (s): Jag tycker att Arne Söderquist vänder på alla problem. När jag talar om beredningsorgan till kommunstyrelsen tänker jag på de ärenden som måste beredas innan de läggs fram i kommunstyrelsen, inte på de ärenden som i sak skall tas fram av förhandlingsberedning, planberedning och andra organ. Det här försvårar inte på något sätt den diskussion som så småningom skall föras om majoritetsstyre.

Då det gäller majoritetsstyre vänder Arne Söderquist också på problemen och säger, att det kan bli problematiskt om alla borgarråd skall in i kommunstyrelsen. Det behöver inte vara så. Om vi skall införa majoritetsstyre i vår kommun är jag av den meningen att borgarrådsberedningen borde bli regering och utses av ett och samma parti, medan kommunstyrelsen borde vara beredningsorgan – inte tvärtom, som Arne Söderquist ser det.

Andre vice ordförande Palme (m): Fru ordförande! Med anledning av herr Söderquists synpunkter på kammarkontoret vill jag bara säga att det är alldeles klart att kontoret kan bibehålla i stort sett samma funktioner som nu om det förs in under kommunstyrelsen. Men i dag har ju kammarkontoret den klara uppgiften att vara drätselnämndens förvaltningsorgan. För man över kontoret till kommunstyrelsen kan det ligga mycket nära till hands att slå ihop det med finansavdelningen, och det är en sådan utveckling som jag vill avstyra.

Minoritetens arbetsvillkor i ett majoritetssystem är faktiskt en mycket betydelsefull fråga. Det gäller att skapa garantier för att minoriteten kan föra fram sina synpunkter. Jag anser att de skall föras fram på ett så tidigt stadium som möjligt, och det kan i ett majoritetssystem ske i en bibehållen drätselnämnd.

Axel Waldemarson¹ (m): Fru ordförande! Jag begärde ordet för att göra några personliga reflexioner när det här arbetet nu är färdigt.

Det låter på många talare som om man hade avslutat rätt mycket och som om det skulle dröja ett tag innan man på nytt börjar granska de här problemen. Då vill jag erinra om att vi i själva verket sannolikt står inför en diskussion om genomgripande förändringar i självstyrelsen, allvarliga ur den synpunkten att de är svåra att förena med våra traditionella självstyrelseformer här i landet. Förändringarna gäller leden mellan människorna och de nuvarande folkvalda organen. I perspektivet framåt har vi kommundelsråd, institutionsstyrelser, frågan om folkrörelsernas och de fackliga organisationernas ställning i styrelser och nämnder.

Kommundelsråden knyter på sitt sätt, i den mån de är direktvalda, an till ett lokalt område, till en svensk självstyrelsetradition, under förutsättning att man har möjlighet att ge dem konkreta arbetsuppgifter. Det är märkligt hur man här i landet har fixerat sig för respektive mot kommundelsråd. Jag tycker att man skulle kunna diskutera dessa råd i en mer öppen anda.

Den kommunaldemokratiska utredningens enkät visar stor tveksamhet bland kommunalfolket här i landet, men i Oslo har man genomfört kommundelsråd, och för ett par dagar sedan förklarade Köpenhamns socialdemokratiske borgmästare att Köpenhamn skulle få direktvalda kommundelsråd. Det bör ju inte vara så att vad som är gångbart i Norge och Danmark anses helt förkastligt här, eller tvärtom. Kommundelsråden borde förtjäna att prövas i syfte att se om de inte kan åstadkomma en fördjupning av folkstyrelsen i storstaden.

Jag ser det som en nödvändighet att föra ut de lokala frågorna för att vi skall kunna bevara människornas intresse för kommunala angelägenheter. Jag har med djup oro iakttagit att vad vi sysslar med här i salen i allt mindre utsträckning når människorna via massmedia. Vi har här ett svårt kommunikationsproblem, och jag tror att vi alla gör klokt i att en aning fundera över vilka åtgärder som kan vidtas för att åstadkomma en bättre information och bättre kontakt på en mellannivå mellan oss och de enskilda människorna.

Institutionsstyrelser har nämnts här. Jag är inte fixerad för eller mot sådana utan anser att vi skall pröva detta inslag. Och jag tror att det finns även andra möjligheter: man bör mycket väl kunna låta exempelvis idrottsföreningar ta hand om en idrottsplats. Det blir en skolning i demokrati att ta ansvar för ett område som ligger väldigt nära till hands för sådana föreningar.

Under den senaste tiden har man också, fru ordförande, alltmer diskuterat möjligheterna att länka in folkrörelserna i vårt kommunala arbete och i ett ansvarstagande. Här rör vi oss, precis som när det gäller frågan om de fackliga organisationerna och den kommunala demokratin, på ett område där man verkligen får vara försiktig, så att vi inte ersätter vår traditionella form av ett ganska direkt medborgarinflytande med en maktutövning av organisationer eller av utsedda personer som inte har något direkt mandat från väljarna. Vad som oroar mig en smula är att den här debatten blivit rätt vildvuxen. Vi har en viss försöksverksamhet här i kommunen, men man saknar på något sätt ett samlat grepp över detta. Jag ifrågasätter om inte tiden snart är mogen för att systematisera denna debatt. Jag är inte beredd att ställa förslag beträffande formerna, men jag tror att om man inte i tid griper in och analyserar dessa problem kan vi i själva verket mycket snabbt – i en litet yrvaken entusiasm och i den tron att det förnyar demokratin – skapa former för kommunal maktutövning som inte är förenliga med vår självstyrelsetradition.

Fru ordförande! Jag har velat säga detta i anslutning till att självstyrelseutredningen slutfört sitt arbete, för att peka på hur debatten om den kommunala demokratin trots allt är levande och hur man i det ögonblick då ett resultat redovisas står inför nya och måhända mycket svåra uppgifter. Inte minst viktigt är att vi i storstaden med dess många människor når fram till former som bevarar vår självstyrelse men som ändå kan förnya och fördjupa den, utan att vi får någon form av en svensk korporativism.

¹ Yttrandet ej granskat av talaren

Sven Johansson (m): Fru ordförande! När man har suttit och lyssnat på debatten har åtminstone jag känt ett behov att komma med ett litet mera personligt vittnesbörd.

Jag har under ganska lång tid tillhört denna församling i olika funktioner och haft möjlighet att jämföra administrationen i Stockholms stadshus med den man tillämpar inom näringslivet både i stora enheter och i ganska små sådana. Jag har också haft tillfälle att jämföra de arbetsformer vi har med arbetsformerna i vårt nya landsting. Och låt mig klart deklarerat, att när jag sammanställer de erfarenheterna har jag fått en mycket stor respekt för organisationen i Stockholms stadshus både i fråga om förtroendemännens funktion och när det gäller den administrativa apparaten.

Därmed är inte sagt att det inte skulle finnas svagheter även här. Ett av de stora bekymren är naturligtvis de långa beslutsvägarna. Mot den bakgrunden är det väl anledning att beklaga att man inte nu har kunnat hitta någon genväg för beslutsordningen. Jag är övertygad om att de argument man har kommit fram till är starka och hållbara, men självfallet upplever vi fortfarande trycket av att vi har långa beslutsvägar.

Men det är väl ett av de pris vi får betala för att vi arbetar i en demokrati. Det finns krav på en allsidig beredning men även på en bred medborgarinsyn.

Ett av mina starkaste intryck – inte minst från den tid då jag var borgarråd här – är det utomordentligt fina samspelet mellan politiker och administration. Det viktigaste av allt är att man slår vakt om den mycket klara kompetensfördelningen mellan politiker och administratörer. Det är fråga om både arbetsfördelning och samarbete. Vi politiker kommer och går. Vi är på sitt sätt en förbrukningsvara, även om några av oss kanske är med ganska länge. Men Stockholms kommunala administration är trots allt basen för vår verksamhet.

Den kommunaldemokratiska debatten kommer troligen att bli mycket intensiv under de närmaste åren. Jag vill där anknyta till de resonemang som Axel Waldemarson var inne på. Det är viktigt att man i det sammanhanget beaktar att vi här i Stockholmsregionen har en kommunindelning, som delvis bygger på annan grund än i andra delar av landet. Flerstädes utgör kommunerna näringsgeografiska enheter, medan däremot våra kommuner i Stockholmsregionen har en mer historisk bakgrund.

Ett samarbete förekommer inom det nya landstinget och i Storstockholms planeringsnämnd. Det finns aktiebolag som spänner över kommungränserna, och i något fall kommunförbund. Ett av de områden där det är nödvändigt att komma fram till ett mer integrerat samarbete är arbetsplatsernas lokalisering. Stockholms kommun har med stor framgång etablerat sitt Mark- och Lokaliseringsbolag. En uppgift som jag upplever såsom mycket väsentlig är att finna former för samspelet mellan detta bolag och grannkommunerna. Männskorna arbetar ofta på ett ställe men bor på ett annat.

Självstyrelsekommittén har nu avslutat sitt arbete. Rutger Palme harangerade i viss mån det utredningsarbete som där har bedrivits – en rad mycket förtjänstfulla utredningar. Men utredningsfrågorna kommer att bli än mer väsentliga under de närmaste åren. Jag vill då åter anknyta till vad som sker i omvärlden.

Under de närmaste månaderna kommer vi i olika instanser att få arbeta med kommunaldemokratiska utredningens betänkande, som i hög grad tar upp många av de frågor som självstyrelsekommittén har sysslat med. Länsberedningens arbete – frågan om den regionala kompetensfördelningen mellan de olika organen – har väl delvis kommit i ett nytt läge genom att Landstingsförbundets kongress i förra veckan anslöt sig till andra principer än dem som legat till grund för betänkandet. De borgerliga fick majoritet för sitt remissyttrande på Landstingsförbundets kongress. Enligt mitt förmenande är detta ett nytt politiskt faktum, som väl medför att de flesta av dessa frågor måste gå tillbaka till någon form av utredning, beredning eller vad det nu kan röra sig om.

De övergripande frågorna gäller den kommunala ekonomin. Även om det råder varierande förhållanden i olika kommuner i skilda delar av landet, är det uppenbart att hela den kommunala ekonomin håller på att kraschlanda och att det inom kort måste till ett samlat

grepp om den kommunala ekonomin. Det är, såvitt jag förstår, nödvändigt att finna nya former för den kommunala ekonomin men hela tiden göra det på ett sådant sätt att det inte går ut över den kommunala självstyrelsen. Dett är frågor som i hög grad kommer att påverka även Stockholms kommuns interna organisation.

Låt mig i detta sammanhang ta tillfället i akt för att med skärpa ta avstånd från de tankegångar om progressiv kommunalskatt som nu i junihettan har dykt upp på somliga ställen i landet – även i kommuner ganska nära denna kommun.

När Rutger Palme gjorde sin analys av vår kommunala organisation, var han inne på frågan om det verkligen behövs en finansavdelning och ett kammarkontor. Jag har rätt länge levt i den tron att där utfördes ett dubbelarbete. Men mot bakgrund av erfarenheterna i landstinget har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att det är nödvändigt för den politiska ledningen att ha ett stabsorgan till sitt förfogande av den typ som finansavdelningen representerar. Lika nödvändigt är att ha ett opolitiskt ämbetsverk av den typ som kammarkontoret representerar. Jag tror därför att vi här i Stockholm bör ha kvar denna organisation.

Jag vill avslutningsvis runda av mitt anförande med att konstatera, att debatten i dessa frågor säkerligen kommer att bli mycket intensiv under de närmaste åren. Jag upplever det därför såsom något positivt att vi i landstinget delvis prövar ett annat system. Det ger oss möjligheter att jämföra systemen sida vid sida. Inom landstinget har vi i nära ett och ett halvt år arbetat med s. k. majoritetsstyre. Jag bedömer det såsom angeläget – och därom torde råda partipolitisk enighet – att få till stånd en utvärdering av erfarenheterna av detta system i god tid före nästa val. Systemet är enligt min mening ett riktigt system på sikt. Det måste dock kompletteras med sådana saker som möjligheter till misstroendeförklaring. Helst skulle jag vilja se att man kunde skapa former för kommunala nyval. Man kan givetvis ifrågasätta om det går att få ett rimligt valdeltagande vid kommunala nyval, men vill man ha en verkligt levande kommunal debatt, måste man även finna former för att kunna upplösa kommunala församlingar av den typ vi här har.

När nu arbetet går vidare i delvis andra former, är det väldigt väsentligt att vi håller nära kontakt mellan kommunen och landstinget. Den enda kommun i regionen som har sådan volym att man kan jämföra den med landstinget är ju Stockholms kommun. Jag vill uttala en förhoppning om att vi skall kunna finna praktiska former för att tvärs över partigränserna kunna föra en meningsfylld dialog. På det viset kan vi åt våra uppdragsgivare, väljarna, hela tiden se till att vi begagnar bästa möjliga organisationsform, som tillgodoser de olika krav på effektivitet, demokrati och insyn som med rätta kan ställas.

Borgarrådet Hanson (fp): Fru ordförande! I mitt förra anförande var jag inne på samma tema som Sven Johansson, nämligen att detta inte är någon avslutning av en debatt utan bara en markering av hur långt vi hunnit i ett utredningsarbete. Formellt avslutas självstyrelsekommitténs arbete, men debatten måste fortsätta så att vi kan finna nya vägar.

Av den hittillsvarande diskussionen har framgått att det verkligen finns mycket att samtala om för att vitalisera och vidareutveckla den kommunala demokratin. Jag konstaterar med tillfredsställelse att finansborgarrådet avser att låta den nya planeringsberedningen bli ett arbetande organ, som skall ta itu med betydelsefulla uppgifter. Det är ett mycket värdefullt besked. Det gäller emellertid att också leva upp till det när vardagen väntar.

En del resonemang har förts om kommundelsråden, vilket inte är egendomligt. I bakgrunden ligger ju det faktum som ger oss alla som sysslar med dessa problem så många bekymmer, nämligen nackdelarna med de olika kommunsammanslagningar som har ägt rum. Före 1962 års kommunreform fanns i landet bortåt 200 000 kommunala uppdrag. Nu är antalet nere i gissningsvis 42 000. Att tre uppdrag av fyra försvinner innebär givetvis en väldigt radikal förändring av situationen. En reducering sker av antalet engagerade män-

niskor, vilket ökar kravet på att vi finner andra möjligheter att utveckla det medborgerliga deltagandet i självstyrelsen.

Finansborgarrådet gjorde den iakttagelsen att kommunalmännen i dessa enkäter på det hela taget varit ganska negativa. Ja, det är möjligt. Men jag tror nog att finansborgarrådet gjorde litet för mycket av detta i, så att säga, sin egen riktning. Jag vet inte var blockeringen på socialdemokratiskt håll egentligen sitter, men kommunalråd är tydligen någonting som man inte får diskutera eller inta en positiv attityd till. Man kan diskutera allt möjligt annat såsom institutionsdemokrati och institutionssjälvstyrelse, bara det inte kallas kommunalråd. Jag förstår inte riktigt varför socialdemokraterna har fastnat i en så negativ attityd därvidlag.

Mot bakgrund av vad finansborgarrådet sade kan det finnas anledning att något citera vad kommunaldemokratiutredningen säger i sitt betänkande:

”Olika tecken tyder på att man i några av de kommuner som nyligen inrättat lokala råd kommer att få mera positiva erfarenheter. Framför allt från Göteborg och i viss mån från Uppsala har rapporterats att man där sannolikt kommer att lyckas bättre än man gjort på andra håll. Främst har man haft positiva erfarenheter från nyligen inkorporerade kommunalar.”

Utredningen hänvisar också till Oslo, naturligtvis med den reservationen att man inte utan vidare kan överföra administrativa erfarenheter från den ena huvudstaden till den andra, och anför:

”De hittillsvarande erfarenheterna har rapporterats som positiva. Någon mer utförlig utvärdering föreligger emellertid ännu inte.”

Nej, det gör det kanske inte. Men vi som var med på Hässelbykonferensen i januari och lyssnade till de många erfarna företrädarna för Oslo kommun kunde inte undgå att märka vilka positiva erfarenheter de hade av den hittillsvarande verksamheten med indirekt valda kommunalråd. Det var inte många av dem som hade en markerat kritisk inställning, men finansrådsman Lund framhöll att det fanns risk för kompetenskonflikter med de centrala organen, om man gav de lokala organen, kommunalråden, en egen självstyrelserådjong. Det är naturligtvis en sak som man får se upp med.

Vilka slutsatser drar då kommunaldemokratiutredningen av sina överväganden? Den säger att de försök bör fortsätta som man har börjat med i vårt land. Utredningen anför:

”Efter övervägande förordar vi:
att *kommundelsorgan* skall vara frivilliga för kommunerna och att kommunerna därvid själva skall bestämma arbetsformerna.

att dessa organ i de kommuner där de inrättas ges ökade uppgifter och utökade lokala resurser i förhållande till vad som hittills vanligen varit fallet.

att kommunerna ges rätt att ange i reglemente att *kommundelsorgan* skall kunna anhängiggöra frågor i kommunfullmäktige,

att kommunerna i reglementsform anger att vissa frågor *skall* och andra *bör* remissbehandlas,

att de lokala *kommundelsorganen* bör utarbeta *kommundelsrapport* varje år,

att dessa organ skall väljas genom indirekt val av kommunfullmäktige samt

att *kommundelsorganen* som regel bör bestå av flera ledamöter än som hittills varit fallet, omkring 15–20 ledamöter i större områden.”

Utredningen har alltså en rad konkreta förslag om hur man bör fortsätta arbetet. Mot den bakgrunden är jag litet överraskad av finansborgarrådets uttalande. Jag tror att detta är en av de framtidslinjer som vi bör vara aktsamma om och utveckla på det sätt som vi finner bäst. Den kommunala demokratin skulle säkerligen vinna på att vi skyndade på detta arbete, för kommunalråd utgör de lokala styrelsemöjligheter som det vore värdefullt att få in i en förbättrad och mer vital kommunal demokrati.

Borgarrådet Persson(s): Fru ordförande! Vad Sven Johansson och Axel Waldemarson tog upp får vi diskutera i samband med att remissen på det statliga utredningsarbetet kommer hit. Jag har valt att i dag inte beröra den debatten. Jag delar emellertid deras uppfattning att dessa frågor kommer att bli de viktiga frågorna i diskussionen om hur inflytandet skall fördelas. För fullmäktige är det fördelaktigt att i utredningsmaterialet ha en gemensam utgångspunkt för resonemangen.

Jag vill göra några korta kommentarer till Per-Olof Hansons anförande.

Det är i och för sig bekymmersamt att det genom kommunsammanslagningarna har skett en minskning av antalet kommunala förtroendemän. Den uppfattningen delas av alla partier. Minskningen hade inte medfört några problem, om den aktivitet som man tidigare utvecklat genom sina kommunala förtroendeuppdrag hade flyttats över till partiet eller till någon annan verksamhet. Tyvärr har det inte blivit så. Vi har uppenbarligen förlorat en rad aktiviteter från dessa människor i förtroendesammanhang, och det innebär en ganska allvarlig situation.

Jag tror emellertid inte att kommunalråden leder till en ökad aktivitet. Vi behöver dock inte ta upp den debatten i dag. Jag är inte oroad över den styrelseformen, och kommunalråd är inte något tabuord för mig. Men det finns ändå skäl att göra vissa överväganden, också sett i relation till det som herr Waldemarson talade om, nämligen folk rörelsen.

Beträffande kommunalråden har jag en synpunkt, som jag vill sända med från detta sammanträde till det tillfälle när vi framdeles skall föra den diskussionen. Per-Olof Hanson framhöll att det med kommunalråd kan bli vissa kompetenskonflikter. Det tror jag är tekniska problem som utan vidare kan redas ut.

Nej, det som kan vara bekymmersamt i samband med kommunalråd är att de minskar kommunens möjligheter att från ett relativt starkt styre driva en rimlig fördelningspolitik för kommunens invånare. Det är ett långt allvarigare problem än tekniska kompetensfrågor. Det finns skäl att pröva om mer av den kommunala verksamheten kan skötas genom ett lokalt inflytande utan att man tar bort möjligheten att driva de övergripande fördelningspolitiska frågorna.

Inom det parti jag företräder råder således ingen oro för kommunalråden som sådana men däremot för deras verkningar på detta område. Vårt parti har såsom mål att åstadkomma en utjämning mellan medborgarna, så att de som har det litet hyggligare delar med sig åt dem som har det besvärligare. Ingenting får inkräkta på den politiken, och jag är orolig för att kommunalråden kan få sådana effekter. Det vore olyckligt om intressena kolliderade med varandra. Därför vill jag i stället söka mig fram till former, som innebär att vi kan behålla det övergripande fördelningspolitiska instrument som politiken i dag utgör och komplettera det med ett inflytande i det praktiska hanterandet ute i stadsdelar, på arbetsplatser och annorstädes, där vi vill att människor skall delta i det politiska arbetet.

Borgarrådet Hanson (fp): Fru ordförande! Finansborgarrådet tror inte att inrättandet av kommunalråd skulle innebära att fler människor blir engagerade i den kommunala verksamheten. Jag vill såsom en upplysning till begrundan erinra om – finansborgarrådet var själv närvarande på Hässelbykonferensen – att antalet nyengagerade personer i Oslo efter kommunalrådsreformen uppgick till ca 900.

Finansborgarrådet sade att kompetenskonflikterna troligtvis inte skulle medföra några större problem, och det är möjligt att han har rätt. Men sedan gav han sig på att skildra en typ av kompetenskonflikt, nämligen den fördelningspolitiska. Sådana farhågor utgör en argumentation, som röjer en rätt stor böjelse för rent centralistiska tankegångar, om jag får uttrycka mig så. Vad finansborgarrådet tänker är i själva verket att man på det lokala planet endast kan administrera det som centralt har beslutats. Tidigare talade finansborgarrådet faktiskt om decentraliserad beslutanderätt, men i hans senaste anförande kom den typen av lokal självstyrelse bort.

Axel Waldemarson¹ (m): Fru ordförande! Vi får längre fram tillfälle att debattera detta ämne. Att jag fäst så stor vikt vid denna problematik beror på att det ligger en väldig fara i att institutionalisera de skickligaste och ansvarsbärande krafterna i samhällsdebatten.

Till sist, fru ordförande, vill jag framhålla att vare sig det gäller nämndernas eller kommundelsrådets organisation eller övriga former är en av de nödvändigaste förutsättningarna för en väl fungerande kommunal demokrati att vi får tillbaka de fyraåriga mandatperioderna.

Kommunstyrelsens hemställan bifölls utan omröstning.

Motion angående formerna för ökad offentlig insyn i debatt kring de kommunala aktiebolagens verksamhet (nr 51/1974) (utl. 141)

§ 14. Föredrogs kommunstyrelsens utlåtande nr 141 med anledning av motion av Axel Waldemarson (m) och Carl-Erik Skårman (m) angående formerna för ökad offentlig insyn i och debatt kring de kommunala aktiebolagens verksamhet.

Ordet innehades av:

Axel Waldemarson (m): Fru ordförande! Slumpen har medverkat till att fullmäktige får en fortsättning på debatten om formerna för den kommunala demokratin. Motionärerna tackar för svaret, som är helt förestavat av de ramar som den kommunala lagstiftningen ger.

Tillåt mig, fru ordförande, att göra en liten utvikning för att ge den principiella bakgrunden till motionen. Det kankse också må tillåtas mig att inte tala bara såsom kommunfullmäktige utan även såsom en representant för massmedia.

Jag skall i detta anförande inte nämna något företag vid namn utan försöka föra en rent principiell debatt.

Vi befinner oss i ett brytningsskede, där kravet på öppenhet och vad man vill ha av ett öppet samhälle ständigt förstärks. Samtidigt har vi en tradition i förvaltningen och en gentlemen's agreement för vissa delar av debatten. Jag vill ge ett exempel som illustrerar detta.

Samhället vill bygga en stor industri på en plats. I ett riksdagsutskott framförs betänkligheter, som emellertid inte får anges i utskottstrycket. Men de kommer ändå ut i tidningarna. Debatten i riksdagen förs som om den i utskottet framförda kritiken aldrig funnits. Det måste då för medborgarna ge ett rätt egendomligt intryck att det vid sidan av den beslutande församlingen försiggår en debatt på premisser som den beslutande församlingen inte anser sig kunna debattera på.

Samma förhållande råkar vi självfallet ut för på det kommunala planet. Det kan inte vara till lycka vare sig för debatten eller för kommunfullmäktiges ställning, om det i pressen förs en diskussion kring bolaget X utan att de frågor som utgör kärnpunkten i debatten kan ventileras i denna sal. Det måste verka egendomligt för människorna.

Vi är givetvis väl medvetna om att det i all bolagsverksamhet måste finnas vissa gränser för vad som kan debatteras. Frågan är emellertid om inte utvecklingen numera har hunnit så långt, att man kan gå längre i debatten än tidigare. Kravet på öppenhet och att saker och ting inte skall beslutas i slutna styrelserum har framförts i många år – med rätt eller orätt. Ömtåliga frågor måste naturligtvis kunna diskuteras utan att de kommer ut för tidigt.

Vår motion är alltså tillkommen för att ge fullmäktige ökade möjligheter att diskutera frågor som rör de kommunala bolagen. Motionen vill på så sätt skapa en balans mellan den diskussion som förs i massmedia, de resonemang som förs människor emellan och den debatt som får föras i fullmäktige. Det är ju rimligt att den debatten så långt som möjligt kan beröra samma områden. Föredragande borgarrådet har anført:

¹ Yttrandet ej granskat av talaren